

KAEDAH SYARH AL-HADITH DALAM PENGAJIAN HADITH DI INSTITUSI MASJID DI DAERAH MUALLIM NEGERI PERAK

**Wahyu Hidayat Abdullah¹ (Muhamad Rozaimi Ramle², Mohd Marzuqi
Abdul Rahim³, Abd Hadi Borham⁴)**

¹*Faculty of Human Sciences, Universiti Pendidikan Sultan Idris, Tanjong Malim, 35900
Perak, Malaysia*
e-mail: wahyu@fsk.upsi.edu.my

²*Faculty of Human Sciences, Universiti Pendidikan Sultan Idris, Tanjong Malim, 35900
Perak, Malaysia*
rozaimi@fsk.upsi.edu.my

³*Faculty of Human Sciences, Universiti Pendidikan Sultan Idris, Tanjong Malim, 35900
Perak, Malaysia*
marzuqi@fsk.upsi.edu.my

⁴*Faculty of Human Sciences, Universiti Pendidikan Sultan Idris, Tanjong Malim, 35900
Perak, Malaysia*
abdhadi.borham@fsk.upsi.edu.my

ABSTRAK

Pengajian hadith merupakan salah satu siri pengajian penting dalam siri pengajian keagaam samada formal mahupun tidak formal dijalankan di institusi masjid. Beberapa karya-karya hadith popular dalam bidang ini yang telah ditulis samada dalam bahasa Arab ataupun dalam bahasa Melayu telah dikenalpasti dan digunakan oleh sebahagian besar tenaga pengajar di semenanjung tanah air, antaranya seperti karya *Hadith 40 Imam al-Nawawi*, *Riyadh al-Salihin*, *Mastika Hadith*, *Tajzib al-Atraf li al-Hadith*, *Bustanul Arifin*, *Hadith 40 Penawar Hati* dan sebagainya. Dalam menyampaikan pengajian yang dijalankan bentuk atau kaedah menghuraikan hadith dalam pengajian yang dikenali sebagai *syarh al-hadith* sewajarnya diikuti oleh tenaga pengajar dalam pengajian ini. Ini kerana beberapa kaedah syarh hadith telah disusun oleh cendekiawan hadith dilihat penting bagi menyempurnakan pengajian hadith yang diterima oleh mereka yang mengikuti pengajian hadith di institusi masjid. Oleh yang demikian, kertas kerja ini akan membentangkan hasil daripada kajian awal berbentuk kajian kualitatif akan menganalisis kaedah syarh hadith yang diamalkan oleh tenaga pengajar khusus dalam pengajian hadith yang dijalankan di sekitar daerah Muallim di negeri Perak Darul Ridzuan. Kajian ini sekaligus mendedahkan kekuatan dan kelemahan yang terdapat kaedah syarh hadith yang telah digunakan oleh beberapa tenaga pengajar dalam bidang tersebut yang terlibat.

Katakunci: *Syarh al-Hadith*; Institusi Masjid; Daerah Muallim; Negeri Perak Darul Ridzuan

1. Pengenalan

Ilmu *Syarh al-Hadith* merupakan salah satu bidang dalam disiplin pengajian hadith yang merupakan sebuah ilmu yang membincang kaedah dalam menghuraikan sesebuah hadith dari pelbagai aspek. Ia turut dikenali, dengan beberapa nama antaranya *'Ilm al-Ma'ani al-Hadith*,

Tafsir al-Hadith dan *'Ilm Fiqh al-Hadith*. Perkembangan ilmu *Syarah al-Hadith* ini turut menerima pelbagai definisi antaranya, (Tash Kubra Zadah, 1985) yang merupakan seorang cendekiawan Islam, telah mendefinisikan ilmu ini sebagai ilmu yang mengkaji tentang kehendak nabi SAW daripada hadith-hadithnya mengikut kaedah dalam bahasa Arab, kaedah dalam usul syariah yang bersesuaian dengan tahap kemampuan umat Islam untuk memahaminya. Namun definisi yang dinyatakan masih dilihat mempunyai kepincangan dan mendapat kritikan kerana mempunyai kekurangan yang jelas khususnya ketiadaan sentuhan dari aspek sanad hadith yang merupakan satu elemen penting. Manakala seorang lagi tokoh cendekiawan iaitu (Haji Kalifah, t.th) dalam *Kashf al-Zunun* telah mendefinisikan ilmu ini dengan definisi yang ringkas dengan menyatakan ianya merupakan salah satu ilmu *furu'* (pecahan) dalam ilmu hadith. Justeru, secara tidak langsung, ia menunjukkan keluasan dalam bidangnya yang tersendiri.

Berdasarkan beberapa kenyataan-kenyataan ulama' hadith terdahulu memperlihatkan ilmu syarah hadith telahpun menjadi salah satu ilmu yang terawal. Sebagai contoh, menurut Sufian al-Thauri (m:161H): "...*tafsir al-hadith (syarah al-hadith) merupakan sebaik-baik ilmu yang didengari*" (al-Sam'ani: 1981). Begitu juga Ali al-Harsham (m: 257H): *menceritakan kami berada dalam majlis ilmu Sufyan 'Uyainah, lantas beliau berkata: wahai ahli hadith, pelajarilah kamu fiqh al-hadith (syarah hadith), sehingga tidak membangga ke atas kamu golongan ashab al-ra'yi* (al-Sam'ani, 1401H). Menurut (Al-Dhahabi, 1985) pula menukil kata-kata daripada Ali al-Madini (m: 232H) yang juga menyatakan kelebihan dan manfaat yang luas dalam ilmu syarah hadith. Menurut Ali al-Madini "...*syarah hadith merupakan ilmu yang mendalam pada ma'ani al-hadith merupakan sebahagian dari ilmu (ilmu hadith) dan ma'rifah al-rijal juga adalah sebahagian dari ilmu (ilmu hadith)...*" (al-Dhahabi, 1985).

Melalui kenyataan-kenyataan di atas, (Bayanuni, 2007) membuat kesimpulan mengenai definisi ilmu syarah hadith yang dinyatakan oleh para ulama hadith terdahulu, yang mana ilmu syarah al-hadith telah menerima definisi baharu daripada cendekiawan hadith semasa, kesemuanya turut merangkumi perbincangan kesemua ilmu-ilmu tradisi dalam hadith ataupun semasa. Begitu juga (Bassam al-Safdi, 2015) telah merumuskan ilmu syarah hadith adalah satu ilmu pengetahuan berkaitan dengan masalah dan usul berkaitan dengan syarah hadith samada dari aspek dhabit dan asalnya, perincian manhaj, kaedah, sebab-sebab kesalahan pada hadith dan kaitannya dengan ilmu-ilmu syariah dan ilmu-ilmu hadith secara khusus. Justeru dapat dirumuskan bahawa definisi ilmu *syarah al-hadith* merupakan salah satu ilmu huraian dan kupasan hadith, telah memainkan peranan yang penting dalam memertabatkan hadith nabi SAW sebagai sumber penting dalam mengistinbat sesuatu hukum dalam syariat agama.

Menurut (al-Bayanuni, 1985) dan (Bassam, 2015) antara aspek penting dalam penulisan syarah hadith yang disusun oleh ulama, iaitu:

- i. Perbincangan perawi-perawi bagi hadith,
- ii. Penerangan kepada *mubham al-hadith*, dan mengetahui *ilal hadith* yang berkaitan permasalahan dalam sanad hadith;
- iii. *Takhrij al-hadith*;
- iv. Penerangan hukum bagi darjat sesebuah hadith;
- v. *I'rab* bagi lafaz hadith dan huraian bagi perkataan yang ganjil dan jarang ditemui;
- vi. Penerangan tentang aspek *mukhtalif hadith*, *mushkil hadith*, *nasikh* dan *mansukh* dalam hadith serta *asbab wurud* bagi hadith;
- vii. Kefahaman dengan huraian mengenai sesebuah hadith (*Fiqh al-Hadith*);
- viii. Perbincangan mengenai hukum-hakam.

2. Latarbelakang Kajian

Pengajian hadith turut merupakan salah satu subjek yang dimuatkan dalam silibus pengajian di institusi masjid dan surau pada masakini telah memainkan peranan yang penting dalam penyebaran hadith. Tinjauan awal pada masakini di masjid-masjid dan surau mendapati bahawa pengajaran hadith yang dilakukan adalah berdasarkan penggunaan kitab-kitab popular iaitu *Hadith 40* dan *Riyad al-Salihin* karangan Imam al- Nawawi, *Bulugh al-Maram* oleh Ibn Hajar dan *Mastika Hadith* yang telah diterbitkan oleh Pusat Islam Jabatan Perdana Menteri (Muhammad Faidz, Fauzi Deraman, 2014).

Pun begitu, pengajian hadith di institusi masjid sedikit berbeza dari aspek penyusunan dalam pengajaran dan pembelajaran dalam matapelajaran lain seperti pengajian fikah. Kajian yang dilakukan (Abdul Halid, 2010) menunjukkan silibus mata pelajaran seperti fikah adalah terkehadapan berbanding dengan pengajian hadith.

Kajian menunjukkan bagi susunan silibus pengajian fikah telah diselia dengan baik. Manakala kajian turut mendapati, paling penting silibus pengajian takmir masjid dan surau yang disediakan oleh JAKIM hanyalah menumpukan kepada kitab *Riyadh al-Salihin* dari jilid pertama hingga jilid ke empat.

Menurut kajian yang dilakukan oleh (Muhammad Fairuz, 2016) menjelaskan para pengajar menggunakan teknik satu hala sahaja dalam pengajian hadith, iaitu tenaga pengajar membacakan satu hadith dari kitab-kitab tersebut kemudian memberi penjelasan terhadap makna hadith. Menurutnya, jika terdapat pandangan ulama terhadap pemahaman hadith, maka ia dibacakan dan diberi penjelasan lebih lanjut kepada audien. Dari segi pemilihan topik pula, pengajaran hanya mengikut apa yang disusun oleh pengarang kitab dan ada juga yang mengajar mengikut topik semasa dan terdapat juga tenaga pengajar yang membaca hadith menurut topik-topik yang beliau rasakan sesuai untuk orang awam.

Tanpa satu bentuk pengajaran yang berkesan dalam pengajaran hadith, permasalahan penerimaan oleh jemaah yang mengikuti pengajian turut dikenalpasti, kajian yang dilakukan oleh (Selamat Amir, 2011) pula mengenalpasti permasalahan dalam pengajiaan hadith di institusi masjid antaranya, segelintir masyarakat masih memandang pengajian ilmu hadith sebagai satu pengajian yang tidak penting. Ini disebabkan kurangnya penerangan yang tidak jelas dan tepat berkenaan kedudukan sebenar hadith dalam Islam. Ini menunjukkan kelemahan pengajaran hadith yang dilaksanakan mempunyai permasalahan dari aspek struktur dan bentuk pengajaran dan pembelajaran. Hasil kajian kepada tenaga pengajar, menurut (Muhammad Fairuz, 2016) pengajian hadith juga tidak hanya menumpukan pada teks hadith malah tenaga pengajar juga banyak mengaitkan hadith yang dipelajari dengan isu semasa. Ada juga tenaga pengajar yang mengaitkan hadith tersebut dengan ilmu-ilmu lain seperti fikah, tawasuf dan adab. Teknik pengajaran yang tidak sekata ini bergantung pada persediaan setiap tenaga pengajar sebelum memulakan pengajian mereka.

Oleh yang demikian, ini memberi gambaran jelas mengenai permasalahan dalam pengajaran hadith secara umumnya telah dikenalpasti antaranya tidak jelas, tepat tidak sekata, penerangan tidak berstruktur. Sedangkan bentuk huraian yang sempurna sepatutnya diketahui oleh tenaga pengajar seperti kaedah *syarh al-hadith* yang merupakan salah satu kaedah paling sesuai dalam pengajian hadith di institusi masjid.

3. Limitasi Kajian

Institusi masjid merupakan skop utama dalam kajian ini, manakala institusi lain yang menawarkan pengajian hadith seperti permis pengajian swasta, surau dan sebagainya tidak menjadi sebagai skop kajian. Daerah Muallim di negeri Perak dipilih dalam kajian ini kerana ia merupakan antara daerah baharu yang diwujudkan sebagai pecahan kepada daerah yang lama iaitu daerah Batang Padang. Sebanyak (5) lima pengajian hadith dipilih mewakili lima buah masjid yang menjalankan pengajian hadith setiap bulan. Pemilihan masjid yang

mempunyai pengajian hadith ini pula adalah mewakili zon-zon tertentu, yang terdapat di daerah al-Muallim. Antara masjid yang terlibat ialah Masjid al-Syakirin Universiti Pendidikan Sultan Idris, Masjid Behrang 2020, Masjid Daerah Slim River, Masjid Daerah Tanjong Malim dan Masjid Kampung Kelawar.

4. Instrumen Kajian

Dalam kajian kaedah syarah hadith yang akan dilakukan, dua instrumen akan digunakan bagi menyempurnakan mengumpul data di lapangan sebenar. Kaedah yang akan digunakan adalah seperti temubual dan kaedah tinjauan. Dalam instrumen temubual, pengkaji akan melakukan temubual kepada beberapa tenaga pengajar yang dikategorikan sebagai informan, akan dipilih berdasarkan kaedah (purposive) dan relevan. Manakala dalam kaedah tinjauan pula, penyelidik akan menghadiri sesi pengajian hadith yang dijalankan oleh kesemua tenaga pengajar (informan) bagi meningkatkan lagi kesahan dan kredibiliti data supaya selari dengan realiti.

5. Metode Syarah Al-Hadith Dalam Pengajaran Hadith Di Institusi Masjid Daerah Al-Muallim

Perbincangan dibawah ini merupakan laporan dari hasil tembual dan tinjauan penyelidik secara konsisten terhadap tenaga pengajar yang dikategori sebagai informan dalam kajian ini yang dipilih mewakili pengajian hadith di institusi masjid-masjid terpilih yang mewakili masjid-masjid di daerah al-Muallim Negeri Perak.

6. Analisis Kaedah Syarah Hadith Dalam Pengajian Hadith Nabi Di Daerah Al-Muallim

Secara umumnya dapat dibahagikan dalam analisis ini kepada kaedah syarah hadith dari aspek sanad dan matan aspek. Dalam kaedah syarah hadith yang dilakukan kepada sanad pengkaji membahagikan kepada tiga (3) bahagian iaitu syarah keseluruhan sanad dalam hadith, syarah perawi al-A'la sahaja dan syarah ilal terhadap perawi dalam hadith. Manakala dalam syarah kepada matan hadith pula, kajian telah membahagikan kepada (4) empat bahagian, iaitu metode syarah dari aspek penggunaan bahasa, lafaz istilah tertentu, hukum dan sumber. Berikut adalah perbahasan secara terperinci.

6.1. Analisis Metode Syarah Hadith dari Aspek Sanad

Sanad merupakan salah satu aspek yang diberi perhatian yang sangat penting dalam menghuraikan sesebuah hadith. Sanad merupakan rantaian perawi yang menghubungkan kepada matan. Sanad juga merupakan bentuk senarai rantaian individu perawi yang merangkumi generasi perawi terkini hingga kembali kepada nabi Muhammad SAW (Sakinah, Wan Nashrudin. etl. 2015). Antara peranan sanad memindahkan hadith dari seorang individu kepada individu yang lain, selain itu, sanad juga berperanan menilai kredibiliti para perawi hadith sehingga sampai kepada individu pertama yang membincangkannya (Sakinah, Wan Nashrudin. etl. 2015). Peranan tersebut menggambarkan kepentingan sanad dalam periwayatan hadith. Dengan adanya rantaian perawi tersebut ulama dapat menilai status seseorang perawi sama ada ianya mempunyai status yang boleh diterima atau ditolak periwayatannya.

i. Analisis Metode Syarah Terhadap Sanad

Dalam kajian yang telah dijalankan terhadap (5) informan, kajian mendapati hanya seorang informan sahaja telah menggunakan metode atau kaedah syarah kepada sanad-sanad hadith secara terperinci. Kesemua subjek tidak menggunakan dan mengaplikasikan metode ini secara terperinci. Dengan tembual yang telah dijalankan kepada setiap informan, mendapati

penggunaan huraian terhadap sanad khususnya perawi hadith merupakan salah satu elemen penting dalam syarah hadith yang dijalankan oleh informan. Antara maklum balas yang diberikan ialah seperti berikut:

Informan (1): “...syarah hadith pada perawi al-A’la penting, kot manapun dialah menjadikan hadith yang kita bawa relevan, masyarakat kena tau juga perawi al-A’la ni baru ilmu hadith dia bertambah sikit demi sedikit...”

Informan (2): “ perawi hadith ni banyak.. ada yang penting untuk kita jelaskan tapi macam biasalah yang penting sahaja kita kena tengok... biasanya perawi al-A’la dah mencukupi..”

Informan (3): “...lihat kepada kepentingan majlis ilmu tersebut. Kalau kita bentang kepada masyarakat ilmu tersebut mungkin sampai, tapi kemungkinan tidak sampai... ini disebabkan bukan semua yang datang mempunyai ilmu hadith. bahkan ilmu agama pun mungkin sangat cetek...”

ii. Analisis Metode Syarah Terhadap Perawi al-A’la

Dengan menggunakan instrumen temubual dan tinjauan, kajian telah mendapati metode tertentu dalam amalan syarah hadith khusus dalam aspek sanad adalah tertumpu kepada huraian perawi al-A’la sahaja. Dalam tinjauan yang dilakukan terhadap (5) informan dalam pengajian hadith yang telah dijalankan, mendapati keempat-empat informan telah menggunakan menghurai dan mensyarahkan perawi al-A’la di dalam hadith yang telah dibentangkan. Ini bertepatan dengan temubual yang dijalankan terhadap 5 lima informan.

Informan (1): “...seperti yang saya katakan tadi, kalau perawi hadith memainkan peranan dalam hadith tersebut, perawi al-a’la adalah perkara paling basic kita kena kenal... sebab depa ni adalah sahabat nabi RA yang dengar daripada telinga sendiri dari nabi, so kita kena kenali mereka dalam semua aspek...”

Informan (2): “...pertamanya hadith yang saya baca tu saya akan huraikan dulu nama sahabat,,siapa dia kemudian biografi dia, apa kelebihan yang dia ada, bila dia masuk Islam,bila dia wafat..”

Informan (4): “...sahabat, tabiin.. nilah waktu kita boleh cerita pada masyarakat... mereka di akhlak, sifat peribadi tinggi... kita kena ceritakan...kisah mereka...”

Informan (5): Anta kena faham, tujuan pengajaran ialah memberi kefahaman, jadi ana kena berikan kefahaman, perawi al-a’la ni pun penting walaupun kadang-kadang nama yang sama macam Abu Hurairah, tapi kita boleh bawa kisah-kisah dia, dan kehidupan dia...kalau dah selalu boleh la kita skip..

Walau bagaimanapun kajian mendapati, enam informan telah mengaplikasi syarah kepada perawi al-A’la, namun terdapat salah seorang daripada informan telah dikenalpasti tidak menggunakannya dalam pengajian yang dibawa.

iii. Analisis Kaedah Syarah Ilal dalam Sanad Hadith

Syarah dan huraian kepada *Ilal* bagi sanad dalam hadith turut menjadi satu keutamaan dalam ilmu syarah al-Hadith. Ini kerana, dengan mengetahui ilal sanad, pengetahuan secara tidak langsung mengenai status dan martabat sesebuah hadith dapat diketahui. Melalui aspek huraian dan syarah ilal kepada sanad hadith pula kajian mendapati keseluruhan informan tidak menggunakan syarah kepada ilal hadith. Namun kajian di dalam tinjauan yang dilakukan mendapati dua daripada informan menjelaskan secara tidak langsung perbincangan ilal dalam sanad seperti ilmu jarh dan ta’dil.

Oleh yang demikian dapat dirumuskan dalam metode syarah kepada sanad hadith yang digunakan oleh keenam-enam informan menunjukkan penggunaan huraian kepada sanad hadith masih di peringkat asas. Kebanyakan tenaga pengajar telah mensyarah sanad hadith, namun hanya tertumpu kepada perawi al-a’la. Namun tidak dinafikan terdapat

seorang tenaga pengajar telah menggunakan syarah kepada ilal al-hadith yang menyentuh jarah dan ta'dil bagi perawi dalam hadith yang dibawa.

6.2 Metode Syarah Hadith Melalui Matan Hadith

Matan merujuk kepada teks hadith yang datang selepas sanad (al-Ghouri, 2015). Matan merupakan teks yang menceritakan pelbagai maklumat yang merangkumi pelbagai aspek kehidupan terutamanya menjelaskan aspek agama Islam yang dibawa oleh Rasulullah SAW. Di samping itu, kaedah peyampaian matan dalam pengajian hadith menjadi aspek yang dititikberatkan dan mempunyai kaedah tertentu dalam penyampaiannya. Walaupun para ulama hadith telah menyusun beberapa metode syarah matan hadith secara khusus. Dalam kajian ini penumpuan adalah terhadap penggunaan aspek bahasa. Ini kerana dalam kajian yang dilakukan, mendapati metode syarah hadith tidak diikat dengan metode tertentu.

i. Analisis Metode Penggunaan Bahasa dalam Syarah Matan Hadith

Melalui metode syarah matan hadith, kajian mendapati beberapa informan telah menjelaskan beberapa kaedah syarah yang dilakukan. Secara keseluruhan menunjukkan bahawa keenam-enam informan bersetuju menggunakan dwi bahasa iaitu huraian dalam bahasa Arab dan juga bahasa Melayu.

Informan (1): Bagi responden memberikan penjelasan kaedah penggunaan bahasa adalah tertakluk kepada kitab rujukan yang telah digunakan. Menurut beliau, *“...kaedah yang saya gunakan ialah dengan membacakan hadith yang telah disaring oleh syeikh....(pengarang) dalam kitabnya, saya akan ikut apa yang ditulis...”*. Melalui tinjauan yang dilakukan pula, kajian mendapati dalam sesi pengajian yang dijalankan informan juga menggunakan metode penggunaan bahasa Arab dan Melayu, dalam usaha memberi penerangan matan yang telah dibawa.

Informan (2): Begitu juga Bagi tenaga pengajar yang kedua pula, temubual mendapati, metode syarah yang dinyatakan adalah dengan bacaan matan hadith yang terdapat dalam bahasa Arab dan informan menterjemahkannya ke dalam bahasa Melayu mengikut terjemahan yang terdapat dalam kitab yang digunakan. Menurut beliau: *“Setelah mukadimah pengajian saya selesai,...Kemudian saya terus pergi kepada hadith, pertama saya akan terjemahkan dulu...”* Melalui tinjauan pengajian yang dijalankan informan turut menterjemahkan hadith mengikut terjemahan sendiri. tidak tertakluk kepada terjemahan yang telah terdapat di dalam kitab.

Informan (3): Manakala bagi responden (3) pula, beliau tidak menyatakan kaedah yang spesifik yang digunakan dalam menyatakan matan hadith didalam pengajiannya. Beliau hanya memberikan kenyataan secara umum berkaitan kaedah yang digunakannya berdasarkan pernyataan seperti berikut: *“...jadi cara yang saya guna...saya guna semua cara dalam meyampaikan syarah hadith,, tidak terikat dengan satu pendapat...”* Kenyataan ini dilihat bertepatan dengan tinjauan pengajian yang dibawa oleh beliau. Informan yang juga responden didapati menggunakan teknik pelbagai.

Informan (4): Tenaga pengajar ini menyatakan metode syarah yang dilakukan adalah dengan menyatakan matan dalam Bahasa Arab dan menjelaskan di dalam bahasa Melayu berdasarkan pernyataan berikut: *“....saya akan mulakan dengan membacakan matan hadith terlebih dahulu..lepas tu saya akan bacakan terjemahan hadith tu..”*Manakala melalui tinjauan kepada informan (4) terhadap pengajian hadith yang dijalankan pula mendapati kaedah yang digunakan didalam pengajian hadith yang dijalankan melibatkan dua kaedah. Kaedah tersebut melibatkan kaedah menyebut matan dalam Bahasa Arab dan menyatakan terjemahan dalam Bahasa Melayu. Kedua-dua kaedah tersebut digunakan pada hadith tersebut:

Informan (5): Berdasarkan temu bual yang dijalankan terhadap tenaga pengajar (5) pula mendapati tiada kaedah yang disebutkan didalam temu bual yang dijalankan. Melalui temu bual tersebut tenaga pengajar hanya menyentuh kaedah pengajian yang digunakan bagi menarik minat pendengar sahaja melalui kenyataan beliau seperti berikut: *“...dalam soal penyampaian ni...kita...dalam kuliah ni kena lihat situasi...siapa yang mendengar...sebab kita nak kuasai pendengar ni kena pandai lah...kalau situasi org muda kita buat cara org muda...kalau org lama kita buat cara org lama...jadi semuanya tu memainkan peranan utk menarik minat pendengar mndgr ceramah kita...”*

Berdasarkan pernyataan berikut, kaedah menyatakan matan tidak dijelaskan didalam temu bual yang dijalankan. Manakala melalui kaedah yang diperolehi melalu tinjauan terhadap pengajian hadith yang dijalankan oleh beliau pula mendapati adalah kaedah yang menyatakan matan dalam Bahasa Arab dan menyatakan juga terjemahan hadith tersebut ke dalam Bahasa Melayu.

ii. Analisis Metode Syarah terhadap Istilah-Istilah Khusus Dalam Matan Hadith

Penggunaan istilah khusus dalam matan hadith dalam kajian ini merujuk kepada lafaz-lafaz tertentu yang jarang digunakan. Ia turut dikenali sebagai *Alfaz al-Gharib Fi al-Hadith* ataupun dikenali *Kalimah al-Muhimmah*. Secara keseluruhan melalui keenam-enam informan turut bersetuju dengan dalam mensyarah istilah khusus dalam matan hadith. Ini kerana ia merupakan sebagai salah satu kata kunci bagi hadith yang dijelaskan. Kajian memilih beberapa temubual yang dilakukan yang menunjukkan secara keseluruhan sangat bersetuju metode ini:

Informan (2) : *“...jika kita teliti betul-betul istilah khusus dalam hadith bukan semua... tapi bila dia ada sahaja memang perlu kita jelaskan kepada jemaah, sebab kadang-kadang inilah tujuan matan hadith tersebut dibacakan..”*

Informan (3): *“...memang kena jelaskan, kalau tak memang tak sampai maksud dalam hadith..”*

Informan (5): *“...istilah ni memang dilakukan oleh ulama, dalam kitab syarah hadith pun kita boleh tengok, ulama terangkan secara detail, so tak boleh tidak memang kita pun kena kupas bagi jemaah faham...”*

Informan (6): *“jemaah ada yang bawa kitab, ada yang tak bawa.. jemaah ni ada yang boleh ingat terus apa yang kita bawa.. lagi moden depa boleh cari bahan tu balik dalam aplikasi handphone.. so kena jelas dengan tepat...”*

4.5 Analisis Metode Syarah Terhadap Status Hukum Hadith

Analisis menunjukkan sedikit perbezaan pandangan informan mengenai status hukum bagi hadith yang disyarahkan. Tiga daripada informan bersetuju dengan huraian status hukum hadith manakala dua daripadanya tidak bersetuju.

Informan (1): *kaedah yang saya gunakan bacakan hadith yang telah disaring oleh syeikh nuruddin dalam kitabnya...kemudian dihuraikan... dan hadith bercampur dengan pelbagai status... saya pegang pendapat jumhur muhaditin yang mengharuskan penggunaan hadith dhaif dalam perkara fadha'il a'mal dengan beberapa syarat, yang pertama tidak terlalu dhaif yang kedua menggunakan sirah tamridh yang ketiga hadith tersebut tidak bertentangan dengan hukum syariat..”*

Informan (2): *“...kitab yang saya gunakan, Jami'ul Ulum wa al-Hikam...yang dikarang oleh Ibn Rajab...tapi Ibn Rajab ni pun dia punya syarah mendalam juga... Dlm fikah, dia hurai mendalam, dalam hadith pun dia hurai mendalam, juga termasuk sanad-sanad yang ada dalam tu, kalau hadith tu dhaif sekali pun saya akan cuba jugak hurai apa maksudnya, biasanya orang kalau dhaif terus skip, tapi kita hurai juga biar orang faham dan kita bagi tahu juga kalau boleh dipakai dalam fadhail a'mal, sama ada ianya boleh dipakai atau tak...”*

Informan (4): “...saya akan mulakan dengan membacaka matan hadith terlebih dahulu...selepas tu saya akan bacakan terjemahan hadith tu...kemudian saya jelaskan status hadith tu...” Melalui tinjauan pengajian hadith yang dijalankan kajian mendapati tiga daripada informan tidak menggunakan metode syarah status hukum bagi hadith. Namun tiga lagi informan dikenalpasti menggunakan metode syarah ini.

4.6 Analisis Metode Syarah Terhadap Sumber Rujukan Bagi Hadith

Salah satu metode dalam syarah hadith yang dilihat penting ialah dengan menyatakan sumber rujukan kepada hadith yang dibawa dalam sesi pengajaran dalam hadith. Dalam mendapatkan maklumat mengenai sumber rujukan, lima daripada enam informan telah bersetuju terhadap kepentingan dalam menyatakan sumber rujukan bagi hadith ini. Antara temubual yang telah direkodkan ialah:

Informan (1): “...Kiranya ustaz akan buat catatan terlebih dahulu pasal hadith tu, lepas tu kaitkan dengan kitab-kitab hadith yang lain contohnya sahih al-Bukhari dan Sunan Tirmizi, Sunan Abu Daud dan mana-mana kitab hadith yang dipelajari secara bersanad...”

Informan (5): “...kupasan kita kita kne ambil dari kitab-kitab muktabar yang lain, Sahih al-Bukhari, Sahih Muslim, Abi Daud, Tarmizi dan lain-lain, nak mengajar ni bukan tertumpu kepada satu kitab,,tapi dengan cara ini menambahkan ilmu kepada kita...”

Manakala melalui tinjauan terhadap pengajian hadith yang dijalankan mendapati, kesemua informan menggunakan kaedah syarah sumber hadith. Sebagai contoh melalui tinjauan kepada informan (1) beliau turut menggunakan kaedah menyatakan sumber hadith tersebut melalui pernyataan berikut:

Informan (2): “...hadith yang terdapat di dalam riwayat Ibn Hibban...”.

Informan (3): “...hadith rawahu al-Tirmidhi...”

Informan (4): “ hadith ini diriwayatkan dalam kitab sahih Muslim...”

Penutup

Dengan berpandukan kepada keseluruhan analisis dalam kajian. Ini memberikan gambaran awal mengenai kaedah *Syarah al-hadith* yang diamalkan oleh tenaga pengajar dalam pengajian hadith di daerah al-Muallim Negeri Perak. Kajian ini merumuskan bahawa, metode atau kaedah syarah hadith yang digunakan merupakan metode yang tidak digunakan secara mendalam dan tidak terperinci. Beberapa faktor penyebab dapat diberikan seperti pengajian hadith di institusi masjid merupakan pengajian non formal, ia melibatkan kepada semua peringkat umur yang mengikuti pengajian ini, oleh yang demikian kaedah pengajaran menjadi terhad. Begitu juga faktor latar belakang tenaga pengajar yang berbeza menjadikan kaedah *syarah al-hadith* yang digunakan sepenuhnya. Manakala faktor pengajian hadith juga tidak hanya menumpukan pada teks hadith malah tenaga pengajar juga banyak mengaitkan hadith yang dipelajari dengan isu semasa. Ada juga tenaga pengajar yang mengaitkan hadith tersebut dengan ilmu-ilmu lain seperti fikah, tawasuf dan adab. Teknik pengajaran yang tidak sekata ini bergantung pada persediaan setiap tenaga pengajar sebelum memulakan pengajian mereka. Adalah diharapkan hasil kajian ini dapat dimanfaatkan, terutama oleh badan bertanggungjawab dalam penyusunan silibus pengajian keagamaan seperti JAKIM dan institusi keagamaan Islam negeri yang terlibat dan semua pihak pengurusan masjid serta semua guru atau tenaga pengajar agar pengajian kitab hadith akan dapat dijalankan dengan lebih baik dan mampu menarik minat masyarakat untuk mempelajari hadith dalam kerangka untuk menghidupkan dan memartabatkan al-Sunnah di dalam kehidupan umat Islam.

Rujukan

- Abdul Halid b. Sinto. (2010). Ucapan sempena Ijtimak' Sanawi Guru Takmir Peringkat Negeri Perak. Auditorium Kolej Islam Darul Ridzuan, Perak.
- Al-Dhahabi, Shamsuddin A.M. (1985). *Siyar al-A'lam al-Nubala'*. Beirut: Mu'assasah al-Risalah.
- Al-Sam'ani. Abu Sa'id Abdul Karim bin Muhammad. (1981). *Adab al-Imla' wa al-Istimla'*. Beirut: Dar al-Kutub al-Ilmiyyah.
- Bahagian Kesuma. (2007). *Kurikulum Kelas Pengajian Takmir Masjid dan Surau*. Jabatan Kemajuan Islam Malaysia. Kuala Lumpur.
- Bassam Khalil Safdi. (2015). *Ilmu Syarah Hadith:Dirasah Ta'siliyah Manhajiyah*. Thesis PhD; Universiti Islam Ghaza. Palestin.
- Fakhrul Adabi Abdul Kadir.(2009). *Persepsi Pendengar Kelas Agama Terhadap Pengajian Agama Di Masjid-Masjid Daerah Hulu Langat*. Jurnal Usuluddin Universiti Malaya.
- Jabatan Kemajuan Islam Malaysia. <http://masjid.islam.gov.my/>. (2016). *Statistik masjid dan surau berdaftar dengan JAKIM*. Portal Rasmi Masjid Malaysia.
- Jabatan Agama Islam Perak (2016). Modul Pengajian Kelas Guru Takmir Pertama Di Malaysia.
- Mohd Norzi bin Nasir, Mohd Khafidz bin Soroni, etl. (2016). *Kitab-Kitab Hadith Dalam Pengajian Di Masjid-Masjid Selangor: Kajian Tinjauan*. E-Proceeding 1st INHAD International Muzakarah & Mu'tamar on Hadith 2016 Kolej Universiti Islam Antarabangsa Selangor.
- Mohd Yusuf Ahmad. (2010). *Pengajaran Dan Pembelajaran Pendidikan Islam Di Masjid*. Kertas Kerja Seminar Pengajaran Pembelajaran Berasaskan Masjid 2010 (SKPPBM 2010), 18-19 Feb. 2010, Masjid Negeri Sultan Salahuddin Abdul Aziz, Shah Alam.
- Muhammad Fairuz bin A. Adi, Mohd Khafidz bin Soroni, et.l (2016) *Kaedah Pengajaran Tenaga Pengajar Hadith Di Masjid-Masjid Negeri Selangor*. E-Proceeding of the 1st INHAD International Muzakarah & Mu'tamar on Hadith 2016 (e-ISBN 978-967-0850-45-0). Kolej Universiti Islam Antarabangsa Selangor (KUIS).
- Muhammad Faiz, Fauzi Deraman. (2014). *Pengajian Hadith Di Institusi Formal & Non Formal Di Malaysia*. Jurnal Hadith. Kolej Universiti Islam Selangor (KUIS).
- Sakinah Saptu, Wan Nasyrudin Wan Abdullah, Latif Abd Majid, Ahmad Asmadi Sakat, 2015, Jurnal Relevansi Aplikasi Sanad Dalam Pengajian Islam Pada Masa Kini.
- Syed Abdul Majid Al Ghorl, 2105, *Pengenalan Ilmu Musthalah al-Hadith* diterjemah oleh Muhammad Hazim Bin Hussin, Hlm 55, Darul Syakir Interprise, Bandar Baru Bangi, Selangor.

- Tash Zadah Kubra. (1985). *Miftah al-Sa'adah wa Misbah al-Ziyadah*. Beirut. Dar Kutub al-Ilmiyyah.
- Zirkili, Khayr al-Din. (1986) *al-A'lam Qamus tarajim li Asyhur al-Rijal wa al-Nisa' wa al-Musta'rabin wa al-Mustashrikin*. Beirut: Dar al-Ilm li al-Malayin.